

Tara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL V

Nr. 49

7 DECEMBRIE 1924

KOLOZSVÁRI IL. KIR. GAZDASÁGI AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

szám.

In acest număr: Rostul scriitorilor de Octavian Goga; Hotar, In pădure, Primăvara, In soare, poezii de D. Ciurezu; Vaet și tăcere de Ion Gorun; Decorațiile de P. Nemoianu; Colonizările în Ardeal de Ion Iacob; O șezătoare literară de Alexandru Hodoș; Procese senzaționale în Ungaria de M. Rucăreanu; Gazeta Rimată: Sergentul... de Peneș Curcanul; Insemnări: Cine-i autorul? Doctrină regionalistă; Procedee ciudate; In slujba liberalilor; Unit sau desorbit? D. Dragomirescu răspunde; Cărți noui și reviste periodice, etc., etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16
ABONAMENTUL PE UN AN 300 LEI

Un exemplar 10 Lei

Țara Noastră

Rostul scriitorilor

— Din conferința rostită la Teatrul Național din Cluj —

Astăzi când venim la dvoastră în numele Societății Scriitorilor Români cațiva muncitori ai condeului, dornici să vă dăm mai de aproape un colț de pământ și să lăsăm în el ceva din noi înșine, astăzi mi se pare mai legitim ca oricând un sbucium de conștiință care ne urmărește neconținut: ce rost îndeplinim noi oare în mijlocul frământării anonime în țara nouă, înviorată dela un capăt la altul de atâtea energii deslănțuite? Înainte de a vă deschide deci cărțile noastre, îngăduiți-ne să ne deschidem sufletul pentru o autojustificare, să vă desvăluim în treacăț câteva întrebări intime de atelier, vorbindu-vă cu acel prisos de sinceritate moștenit în secta noastră deodată cu dragostea de artă. Problema pe care ne-o punem des, fie în elanul creațiunei, fie în orele crude de îndoială, și de care vrem să ne apropiem acum cu gând de spovedanie și cu dorința de a fi înțeleși, e însuș dreptul nostru la viață. Ce este scriitorul în societatea românească, în fierberea actuală, cărei misiuni răspunde el, și ce trebuie să însemne scrisul lui în această epocă de răsturnare și de prefacere a valorilor?

Acı în Ardeal trecutul poate arăta ce-a fost, și ne poate da multe sugestțiuni pe seama prezentului.

Aș vrea să vă evoc zilele de odinioară, ca să pot lumina o clipă măcar povestea de ieri. Nu e tocmai mult de atunci, vă aduceți aminte cu toții, amintirile se rotesc încă de-asupra capetelor tuturor și se mai abat ca niște păsări de noapte pela fereastră noastră. Închideți ochii și reconstruiți tabloul care s'a dus. O țară întreagă se sbătea aci după o apăsare de veacuri, era încătușare politică și era o temniță intelectuală. Viața unui popor se scurgea monotonă și pa-

sivă, fără sbucniri de forțe, pe un câmp întins o jale călătoare. Gândiți-vă cum toată clocoțirea care strigă astăzi pe uliți, cum tot neastâmpărul viguros, care e acum în căutarea unei alvii, se dospea atunci într-o surdă prăvălire subterană. N'avea nici țintă lămurită, n'avea nici rezim pentru ziua de mâine. Din toate părțile se ridicau strigăte care ne opreau în drum și ne despoiau la orice cotitură. Tentaculele multiple ale statului erau pregătite cu un prevers meșteșug, ca să ne strângă de gât. Printre jandarmi, conductorii de tren, judecători și profesori, prin sate, prin gări, pela școli și pela tribunale, se strecura Ardealul nostru hărțuit, împins, batjocorit, cu un imens val de tăcere peste creștelul lui.

Ei bine, ce mister ne mai ținea pe noi în picioare, dincolo de sănătoasa sevă populară, care era toiagul nostru de sprijin, azilul fermecat de toate zilele? Rădeșteptați-vă în memorie întreaga tragedia culturală care s'a jucat aci, peregrinajul nostru dela țară prin coridorul întunecat al pedagogiei ungurești, din ceasul când porneam la carte într-o căruță țărănească și până în ziua când de sub cupola Universității dela Budapesta ne întorceam acasă ca după o boală lungă. Ce titlu de existență intelectuală revendicam noi în această goană chinuită? Prin ce lozincă ne puteam salva un drept la civilizație? Prin ce minune mai păstram o punte de trecere spre mulțimea analfabetă rămasă acolo la p'ug ca o troiță primitivă de lemn pe un câmp bătut de ploaie? Cum de am mai crezut noi într-o astfel de troiță, cum de nu ne-au sfărâmat-o idoli de bronz ai Capitalei depe malul Dunării? De unde venea acest isvor de apă vie prelinș pe furis, în marea moartă prin care înotam noi?

Din literatura românească, domnilor!

Literatura aici n'a fost un joc capricios de lumini și umbre care se țes ca să prindă un ritm fugar de o clipă, ea a fost atributul suprem al vieții noastre în funcțiune de eternitate. Literatura pentru Ardealul robit s'a substituit vieții de stat, ca să-l poată transmite posterității, literatura a fecundat un rezervoriu de energie națională. Vă reamintiți, desigur, toți care ați trecut prin furcile caudine de ieri, ce era pentru noi poezia lui Eminescu ori versurile lui Coșbuc! În camerile de studenți când ne bătea la tâmple sângele adolescenței, când respiram otrava bine preparată a unei civilizații străine, strofele lor ni se înfgeau ca vârfuri de cuțite în nervi, cântau în toată ființa noastră, în vremea dizertațiilor savante și ne reintegrau în ideia de rasă cu o putere elementară. O pagină de Caragiale, o novelă de Delavrancea, erau bărci de salvare care ni se întindeau pe o corabie naufragiată. Din ele se desprindeau îndemnuri și speranțe, din ele ne chemau făgăduinți și visuri, ca din niște harfe atârinate de ziduri de închisori.

Scriitorul în această perioadă sbuciumată era cea mai puternică armă în afirmarea vieții unui neam, istoria îi acordă o aoreolă de apostolat.

* * *

Și-acum să înlăturăm amintirile, să deschidem ochii ca să vedem împrejur prezentul, și în vălmășagul lui atât de complex să fixăm, dacă se poate, rolul unei călimare de scriitor.

În câțiva ani abia, s'a rectificat printr'o groaznică zguduire vulcanică soarta noastră de o mie de ani. Au căzut mulți oameni, multe tronuri, multe granițe. Pe un fond de ruină, noi am întemeiat o casă nouă. E casa noastră. I-am pus la temelie credință și sânge, cele două elemente fără de cari în arhitectura istoriei universale nu se zidește nimic trainic. Suntem siguri de această temelie, că nu se mai sfarmă. Dar casa se ridică subț ochii noștri acum, grabnică, pripită, cerută de o veche sete de adăpost. În fierbințeala clădirii, planurile se încurcă uneori, meșterii se ceartă, zidarii își uită mistria și lucrătorii aleargă fără spor. De departe se strigă încă blestemele stăpânului de ieri și noaptea apar ades strigoii zidurilor de demult. E mișcare, e culoare și mult pitoresc în toate colțurile, dar e departe încă vremea când în încăperile ei se poate dormi liniștit.

Da, domnilor, România se face acum subț ochii noștri; uitați-vă în orice parte și veți înregistra pretutindeni, deodată cu farmecul notății și dibuirile tulburii ale începutului. În economie, în administrație, în politică, în toate ramurile e o revărsare haotică. Unii îi zic dezordine, alții balcanizare, noi îi zicem început. Știți, Dumnezeu a făcut lumea în șase zile, spune Biblia. Ei bine, să nu ne adormim cu vorbe. Noi suntem încă la ziua întâi, suntem generația din ziua întâi. N'avem nimic din disciplina armonizatoare a societăților constituite. N'avem tabla valorilor stabilite. În afară de rigurosul material prim care se întinde în fața noastră, totul oscilează, ezită încă. Moștenirile de odinioară ne urmăresc la orice pas, creiază adversități trecătoare și un zgomot de ocazie. Ca la toate revederile târzii e o buimăceală la mijloc, sunt gesturi dezordonate și o reciprocă mirare, protestare aproape. Adăugați la aceste neajunsuri fatale și reflexele organice din morbideța generală a continentului de după război. Umanitatea se sbate astăzi cu o rană în piept, convalescența merge greu, trăim clipe de o cumplită criză morală. În năvala atâtor porniri bolnave, sentimentul colectiv slăbește și un individualism exagerat stăpânește sufletele. Spiritul public la noi a câștigat în suprafață, a pierdut în adâncime. Instinctul coeziunii naționale, scăpat din închisoarea de ieri, săltat pe o întindere vastă, pare uneori slăbit în intensitate. În aceeași vreme, pela granițele noastre sunt numai pumni strânși în toate unghiurile, iar aici acasă, știți bine, alături cu destui competiționari ai trecutului, din vecini cași din mari depărtări ne a copleșit o năvală de oaspeți cari vor să se împartă pe cămașa noastră.

În aceste împrejurări, domnilor, literatura trebuie să reintre în rolul ei istoric, în rolul ei de apostolat. Societatea, în zilele ei de creștere, statul proaspăt în epoca lui de copilărie, când totul e fragil și totul fierbe încă, are nevoie de un asemenea rol. Literatura apare și astăzi ca izvorul de căpetenie al ideii naționale. Focuri aprinse pe culmi, gânditorii unui popor în prefacere sunt tot atâtea puncte de orientare. Din scrisul lor se desface și circulă în fibrele organismului

fluidul nervos, puterea de viață. Scriitorii ca și odinioară sunt și rămân păstrătorii cei mai de seamă ai misterului nostru de existență. În marile laboratoriu de energii producătoare ei vin mai de departe, ei se coboară mai adânc în sufletul unui neam. Celelalte ramuri de muncitori se pun de acord cu oportunitatea, artistul cu veșnicia. Opera de artă, domnilor, cuprinde în sine deodată trecut, prezent și viitor, ca orice creațiune din natură, ea e suprema rațiune de a fi a oricărui popor. Cu deosebire însă în vremuri de generală desfeșinare a patimilor, valorile estetice reprezintă o tendință de armonie superioară, ele îndrumă în mod permanent curba intelectuală a societății, ele fixează ritmul de simțire al maselor. Gândiți-vă, dacă în actuala învâlmășală de preocupări pozitive, în atmosfera de târg slobod care s'a abătut peste țară, nu e nevoie de o regenerare, de-o religie, de-un nou avânt spre ideal? De unde să ne vie, cine să ni le dea? Eu mă gândesc la legenda miticului Orfeu și răspund: literatura.

Dar în afară de aceste atribuțiuni, tocmai fiindcă ne găsim în sbuciumul începutului, scriitorul la noi are și un rol militant, o postură de luptător și de cetățean. La noi nu se poate aplica încă rețeta occidentului, în care o civilizație veche și o viață de stat bine statornicită au izolat pe artist în turnul de ivoriu, unde ca un fin cizelator departe de clamoarea vulgului își sculptează visul lui strălucitor. Ca să găsim puncte de asemănare cu apusul, trebuie să ne gândim cu cel puțin un veac și jumătate în urmă la Franța enciclopediștilor sau la Germania lui Fichte, când în perioada de procreație a ideilor moderne, cugetătorii frământau ei înșiși conștiința populară și erau tribunii marilor transformări. Noi suntem astăzi la o astfel de răspântie a evoluției. Țara reunită din patru moșteniri disparate ca tradiție de stat și ca cultură nu s'a încheșat încă; țara trebuie să devie abia acum, dintr'o entitate politică și geografică, o entitate morală. Sufletul agitat și impresionabil al acestui popor cere o hrană de toate zilele, ca să poată trăi și să nu se împiedice în cale. Cine să dea această hrană? De sigur că scrisul, domnilor, tiparul cotidian, care se risipește prin toate colțurile ca o mană binefăcătoare ori ca o otravă primejdioasă. D-voastră vă dați seama cu toții de rostul presei la noi. Înțelegeți, că în occident ea înregistrează numai, opinia publică, pe când la noi trebuie s'o creeze. Ei bine, cumpăniți stările de astăzi, desfaceți gazetele cele mai multe care se strigă pe uliți, citiți paginile lor și întrebați-vă, dacă din ele se desprinde unisonul de gândire al unui neam? Scrisul în coloanele gazetăriei de azi apare diform ca talent și străin ca substrat sufletesc. La tribuna ideologilor s'au îmbulzit negustorii și-au făcut dintr'un amvon o teșghea. Ce e mai rău, însă, și ce echivalează cu o catastrofă națională, e că în mare parte acești industriași sunt de factură recentă, complect străini de rezonanța vâltorilor noastre seculare, cărduri de păsări călătoare peste toate hotarele. Ei dăscălesc societatea, ei sunt stăpânii marilor trusturi de cerneală, ei se supără și ne pedepsesc aspru decâteori îndrăznim cu o prea legitimă timiditate, ca în materie de educație națională să cerem Români vechi în țară nouă!

Așa fiind lucrurile, nu e nici o mirare, că scriitorul la noi trebuie să-și reclame încă rolul lui de publicist cu care să-și alterneze îndeletnicirile de artă, socotind că numai în acest chip va putea așterne pe hârtie și sentimentul real al neamului, dând o oglindă a frământării de azi și îndrumarea lui normală la cea mai însemnată cotitură a istoriei românești. Să ne înțelegem. Aici nu ne gândim un moment măcar la o atitudine de intoleranță, nu schițăm nici un gest de xenofobie, cu care ne învinuiesc oamenii interesați, este vorba pur și simplu de recunoașterea unui principiu de normalitate, de așezarea noastră în cadrele omenirii pe temeiul unor legi eterne și imutabile.

Domnilor, iată spovedania noastră, concepția programatică a tagmei, crezul care ne strânge într'un mănunchi și ne povățuiește astăzi la o risipire de suflet prin orașele Ardealului. Dincolo de această idee fundamentală, noi ne mișcăm liberi, păstrând fiecare un patrimoniu de gândire, fără nici-o specială încercuire de școală sau bisericuță literară. Ascultând un impuls tainic al firii, cu toți am resimțit misterul creațiunii, aruncând în balanță și însușirile și slăbiciunile proprii, primind în acelaș timp cu smerenie orice curent de civilizație, orice formulă de gândire europeană. Ne unește însă o notă comună. Suntem toți rodul aceluiaș val de energie, planta care se desface din aceeaș floră particulară cu care se completează universalitatea.

Cetindu-vă din scrisul nostru, gândiți-vă că am năzuit cu toții să ne ațintim privirile spre cer, dar avut picioarele bine înfipte în pământul țării. Judecați-ne și după ce-am putut coborî de sus și după ce am smuls din farmecul de jos, ca să plutească câteva clipe împrejurul nostru și ritmul frumosului etern și o adiere măcar din năzuințele spre culme ale poporului românesc.

OCTAVIAN GOGA

HOTAR

*Io Racoviță vodă voevod
las slugilor domniei meale
lui Stănilav:
i Opii, i Oancii, i Fâlfan,
ocina satului din vale —
ocină întărită prin tsvod.*

*O piatră grea, o piatră de hotar,
Infiptă strâmb pe-un vârf de mușuroi
Și-o troiță cu lemnul sur de ploi
De când cu vremea-s semne de hotar.*

*Un drum îngust mirat le dă ocol
Apoi șueț cotește prin porumb,
Lăsând în urmă liniștea de plamb
Cu geana serii strânsă rotocol.*

*Din mișina pitiță sub pământ
Un șoarece se uită speriat,
Cum peste drum funingini s'au vărsat
Iar peste lan o aripă de vânt.*

*Acî aruncă lumea pe'nnoptat
Păpuși de în muiate 'n ape vii.
Acî trăesc credințe de copii.
Și datini vechi ce'n noi s'au vindecat.*

*Acî'n hotar, la troița de lemn,
S'au junghiat odată patru frați,
Patru înși de brazda lor legați
Cum e legat în carnea ta un semn.*

*De treci pe-aci, închină-te și cântă.
Cum fac plugarii când se duc să are
Când câmpul tot i un prapure de soare
Și fireu toată, tremură și cântă.*

ÎN PĂDURE

*Am înfruntat aseară râu'n not
Și m'am pierdut în luncă prin lăstari,
Simțind mereu un joc de ape mari
Pe trupul meu întărâtat de 'not.*

*Am alergat buiac ca să m'astâmpăr
Prin ierburi verzi cu mirosul amar,
Am rășghinat o creangă de arțar
Vigoarea mâinii mele s'o astâmpăr.*

*Am speriat o ciută de pe mal
Ce în genunchi căzuse să s'adape,
Am ascultat cum murmurul de ape
Se'ndoaie surd pe umerii de mal.*

*Și mi-a venit atunci să m'aplec
Să-mi miros urma suptă de pământ,
Să gem prelung cu nările în vânt
Și'n fundul vieții mele să m'aplec.*

*Să mă 'npletesc în șipotul pădurii
Ca fluerul de mierlă pe'n seraf.
Să simt svâcnind în trupu-mi desbrăcat
Sălbătăciuni din sufletul pădurii.*

PRIMĂVARA

*Se'nvălue pe drumuri Primăvara
Cu joc de iezi, cu cântece de nai
Un mit barbar e părul ei bălai
Și chiuie și râde Primăvara.*

Spre sânu-i got se'nghesue lăstari
De-și sug flămând miresme ce'nfloresc
Și curpeni lungi de soare se'nvălesc
In ochii ei uluitoari de mari.

Și sufletu-mi dă busna în pridvor
Cu pleoapele pripite de dureri
Privesc buimac-cum ciurde de năeri
Spre tâmplele pădurii se cobor.

Și simt smucind în mine tinerețea
Ca'ntr'un hățis un cerb gonit de câini,
Simt patima cum se surupă'n mâini
Și-mi năpustește'n sânge frumusețea.

Și sorb așa viața primăverii
Din grunții grei de soare și senin
Ca un bețiv, năstrapii reci de vin,
Eu sorb setos mustirea primăverii.

ÎN SOARE

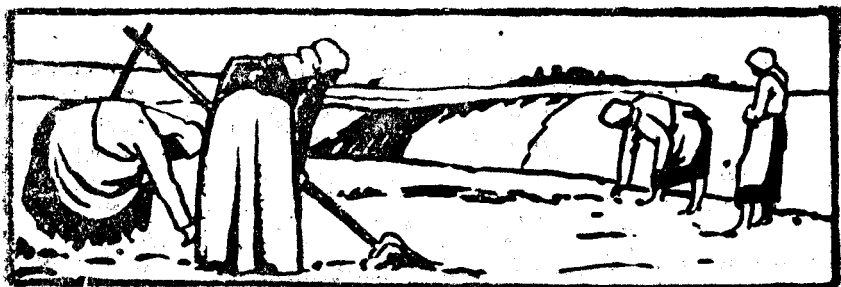
Un mânz a dat năvala în livezi
Nărod și svelt de multă sănătate.
Un faun gol cu buzele mușcate
Prin mărăcini își pierde ochii verzi.

O jată'n lan cu trupu'ncetărat
Își lasă sânii rumeni și aprinși
Pe-un prund de maci, cu dărnicie'ntinși
Din inima pământului arat.

În coapsa unui deal, un plop de-argint,
Țâșnit vioi cu creștetul spre soare,
Își mișună o taină care doare
Prin foile cu vine de argint.

Eu frâng în mâini, o joardă de alun
Și rup un rug crescut peste cărare,
Arunc un bulgăr de pământ spre soare
Și rîd,
Și sug în ochi suișul lui nebun.

D. CIUREZU

Vaet și tăcere

Drag colț de țară, câtă duiosie trezește dintr'odată icoana ta în sufletul meu! De departe, dealurile cu dulcile lor ondulări par'că mă chiamă ca niște vechi cunoștiințe, deși nici odată până astăzi nu le-am mai văzut. Din două părți se înalță, se întind și se îmbină, ca într'un fund de tablou, de-asupra orașului care de sus îmi apare un cuib alb strâmtorat și ferit aci, sub ocrotirea măreață și liniștită a neclintiiților acestor uriași.

Și par'că l'am mai văzut undevă tabloul acesta, întreg așa, par'că nu vin ca un pribeag, purtat de întâmplare aci sau în altă parte, ci par'că mă întorc, după o lungă lipsă, în locuri necunoscute, în locuri dragi inimei mele, unde-va tot acasă...

Acasă! Ce se ascunde oare în această simțire care îți se deșteaptă așa fără să îți-o poți tălmăci, de par'că ai mai fi trăit când-va prin acestea sau asemenea locuri?... Uite, eu cred că dacă cu ochii închiși m'ai lua și m'ai duce departe, zile întregi — și m'ai lăsa deodată să arunc numai o privire în jurul meu, — coama unui deal, un colț de cer de-asupra, un crâmpel de râu în vale, — atâta mi-ar ajunge ca să pot să-ți spun dacă sunt tot la noi, acasă, sau dacă m'ai dus alt-unde-va, în străini...

De sus! — Dar iată am purces pe drumul ce coboară în vale...

...Sunt oare tot aci, sau simțirea aceea tainică m'a înșelat și ea odată? Nu mai sunt acasă!

Cerul și locul, dealurile și copacii, valea și apele, acestea le cunosc, — dar unde sunt oamenii?...

De o parte și de alta casele sunt tot mai dese... Nu e încă noapte, abia apune soarele, dar pe ferestre, pe ușile deschise, pretutindeni se zăresc lumânările aprinse: ici două, colo trei, dincolo mai multe, — iar pe praguri, în drum, oameni ciudați, la față, la port, la vorbă...

Obiceiu, chipuri, nu mă mai domiresc, nu mai cunosc nimic...

Unde-am nimerit aci? Cine sunt aceștia? Văd caftanele lor lungi pân' la călcâe, fețele speriate, cu părul sfredel atârând de două părți la tâmple, aud vorba lor, un fel de vâicăreală, când pripită, când trăgănată, — și ridic ochii și mă uit în jurul meu; ceva străin este aici, trebuie să fie: oamenii aceștia, sau dacă nu sunt ei, atunci străină e firea dimprejur, cerul și locul, dealurile și copacii, valea și apele...

Dar nu. Iată Bistrița, — Bistrița bătrână și vijelioasă, — este ea, o cunosc; cu văjăitul valorilor ei în veci grăbite, ea îmi vorbește o limbă pe care o înțeleg așa de bine; așa de prietenoasă, așa de frățească trece pe lângă sufletul meu, par'că râde de uimirea, de neliniștea mea, grăindu-mă în vechi și înțelepte zicături.

Și pe țărmurile ei, iată și frații mei, plutași cu portul simplu, cu picioarele goale, sumeși până la 'genunchi, tăetori de lemne, muncitori... După port, după față îi cunosc; dar de ce tac toți, cu ochii pierduți în gol, — de ce nu vorbesc?...

Soarele a apus, noaptea se lasă; în colț, la cârciumă, paharele de rachiu se perindează; beau oamenii oboșiți, beau și se uită lung înaintea lor; de ce nu vorbesc?

...Peste drum, luminează și larmă. S'a strâns mulțime mare într'un cerdac enorm, s'a strâns să petreacă, să facă haz, să râdă de scâlbături și schime, de țipete, miăunături și miolăleli ce umplu aerul de o gălăgie drăcească.

Pe scaune, în rânduri, pe margini, revăd chipurile de adineaori, halaturile, fețele roșcate, părul sfredel la tâmple; mai în față însă, numai obrăzele seamănă, dar portul e orășenesc, și tot așa pieptănătura; aceștia stau gravi, solemn, lângă femeile lor gătite în rochii scumpe; ei nu râd, or cât se strâmbă cei de pe scenă: din când în când câte unul se joacă cu lanțul de aur dela brâu.

Dar deodată se posomorăsc și fețele celorl'alți. Cei de pe scenă au isprăvit cu scâlbăturile, cu comedia; a fost destul: — eră ca și când din mijlocul râsului, fără veste, cu toții și-ar fi adus aminte de o nenorocire mai presus de toate covârșitoare, și care nu trebuia să fie uitată, nu putea să rămână acoperită sub nepăsare și glume...

Și unul din ei isbucnește într'o litanie prelungă și tremurată, revenind de trei, de patru, de zece ori la refrenul tânguitor:

*Din Rusia ne-au isgonit,
In Spania ne-au măcelărit,
Peste tot ne-au prigonit, —
O Israel, Israel,
Ce ai făcut cu poporul tău?...*

Răsunau geamurile de bocetele cântărețului, care dela cuplet la cuplet se aștă par'că tot mai mult pe el însuși; dădeau din cap scuturând cărlionții și clipind din ochii mici și roșii cei de pe margini, — iar cei din față mai nervos își frământau lanțurile de aur dela brâu. Și cu toții par'că repetau, în gât, din cap, din mâni, din picioare :

*Din Rusia ne-au isgonit,
In Spania ne au măcelărit,
Peste tot ne-au prigonit, —
O Israel, Israel,
Ce-ai făcut cu poporul tău?*

Târziu, țipătoarea văicăreală s'a potolit și iarăși răzbește în noaptea
șueta etern al valurilor Bistriței.

Luna se arată, știrbită, de după muchea dealului; pe țărniș, cu un
butuc drept căpătâiu, doarme dus un plutaș, cu picioarele goale.

Pe el, din Rusia nimeni nu l-a isgonit, în Spania nimeni nu l-a
măcelărit, din alte țări încoace nimeni nu l-a prigonit; el e d'aci, de
când se știe, de când se ține minte; aci l-au găsit și aci l-au lăsat
toate necazurile, toate vijeliile și toate pacostele. Toancele au înghițit,
într'o zi, pe moșul său; peste tatăl său a căzut odată un brad în pă-
dure și l-a lăsat acolo pe loc; un frate i l-au dus cu oastea de i-au
rămas oasele p'acolo, sunt abia câțiva ani d'atunci; cine știe care o
să fie și scrisul lui?..

Dar el nu se tânguește. El tace.

ION GORUN

Decorațiile

Printre alunecările morale din ultimul timp i s'a rezervat un rol destul de însemnat și unei instituțiuni despre care până mai ieri se credea că este improprie pentru asemenea primejdii: decorațiile. Dovezi concludente vin să împrăștie această nefondată părere, inspirându-ne, mai mult convingerea decât temerea, că și această inocentă născocire amenință să fie în mod iremediabil compromisă. Guvernele viitoare vor fi lipsite de un bun și ieftin stimulent pentru a răsplăti acea parte din activitatea cetățenilor care nu se poate echivala în bani.

Rezultatul acesta funest se datorește, ca mai toate calamitățile de după război, unei deșănțate politici de partid, care și-a întins atotputernicia pretutindeni unde crede că ar fi ceva de expolat. Răul fundamental izvorăște din aceeaș sursă, asupra căreia nu odată am arătat cu degetul: din demoralizarea gradată și consecventă a vieții administrative. Imprejurul acestui rău inițial și esențial se adună și se înșiruiesc toate nenorocirile noastre publice, de orice natură ar fi acestea.

Am avut tristul prilej să cunosc mai deaproape felul cum s'au distribuit decorațiile mai acum vreo doi. Nu mă gândesc la decretul de amnistie pentru crimele săvârșite în alegeri, care a decorat în bloc întreg regimul politic, ci la prea numeroasele decorațiuni individuale, cari ca o ploaie mănoasă de primăvară s'au revărsat asupra atâtor agenți și samsari de rând.

Știm cu toții, că până aci decorațiile erau în slujba unei alte idei, și se distribuiau pentru altfel de merite decât cele electorale, ținând de atribuțiunea intimă a administrației. Autoritățile statului, locale și centrale, erau singurele chemate să aprecieze meritele speciale ale cetățenilor. Ele întocmeau și înaintau tablourile celor demni de a fi distinși, arătând minuțios și conștiincios în dreptul fiecăruia faptele reale săvârșite. Nu mai departe decât în preajma încoronării proiectată de guvernul trecut, cunoaștem un caz foarte interesant, când un prefect de județ din Transilvania — căruia guvernul îi ceruse un tablou de douăzeci și cinci de persoane pentru a fi decorați cu prilejul acestei sărbători naționale — a răspuns că, cu toată truda ce

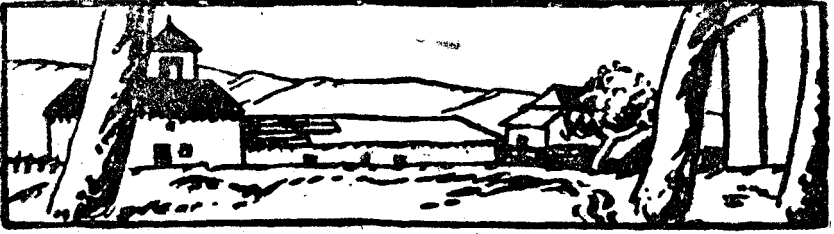
și-a dat-o, nu a putut găsi un număr mai mare de unsprezece oameni. Cu doi ani mai târziu, în același județ, s'au distribuit mai multe sute de decorații. Care să fie oare cauza acestei deosebiri izbitoare de concepție?

Explicația chestiunii este din cele mai simple. Administrația care a urmat nu a mai fost consultată. Delicata atribuțiune a fost trecută, pur și simplu, asupra clubului politic și asupra parlamentarilor, cu excluderea totală a administrației, singura autoritate care mai are un rest de responsabilitate în fața opiniei publice. Astfel, fiecare derutat (rotacismul credem că este la locul său) și-a întocmit independent o listă a agenților cari i-au asigurat izbânda, ducând-o personal la minister și tot în persoană aducând cutia cu insignii și brevete. Unii din ei au aranjat și câte o mică solemnităte, că doar decorația nu s'a solicitat pentru a-i procura o mulțumire internă, ci pentru a-i ridica vaza rău terfelită în fața semenilor săi.

Autoritățile centrale, cari în împrejurări normale trebuiau să vegheze asupra respectării principiului și scopului urmărit de această instituțiune, de data aceasta s'au pus ele înși-le în fruntea vinovaților. Un sârb pripășit pe meleagurile Severinului, care abia o îngână pe românește, a ajuns prin înrudirea de sânge să claseze meritele românilor de pretutindeni, constituiți — zice-se — în stat național. Oricâte incorectitudini senzaționale se vor mai descoperi în legătură cu afacerea pașapoartelor și aceea a decorațiilor, suprema rușine va rămânea, totuși, faptul că politica noastră de partid a fost în stare să angajeze și elemente streine, numai ca să poată triumfa interesul de partid.

Consecințele acestei aberații politice le vede toată lumea cu scaun la judecată și care are curajul să privească realitatea în față. Nu mai încapă nici o îndoială, că am intrat în cea mai primejdioasă și în același timp cea mai inutilă fază a frământărilor noastre politice. După umila noastră părere, în cazul de care ne ocupăm nu este vorba numai de compromiterea unei instituțiuni, ci răul îmbracă proporții cu mult mai cuprinzătoare; el atacă însăși temelia noastră de stat. „Decorațiile sunt polițe trase asupra opiniei publice: valoarea lor se întemeiază pe creditul trăgătorului; prin o distribuție nedreaptă sau prea întinsă ele își pierd valoarea, din care cauză un rege ar trebui să fie tot atât de prudent la împărțirea lor, pecăt de prudent este un negustor la iscălirea polițelor“ — zice filozoful german. Prin urmare, cine nesocotește acest adevăr săvârșește o îndoită crimă: împotriva opiniei publice și împotriva coroanei, pivoții principali ai așezării noastre de stat. Aceia cari își permit jocul cu această periculoasă armă, ori nu au nici un dram de înțelepciune politică, ori nu sunt buni români. *Tertium non datur!*...

P. NEMOIANU

Colonizările în Ardeal

— Rezultatul lor —

Este o normă în doctrina agrară, care susține că succesul operațiunilor agrare se constată după realitatea evidențiată în urma lor. Socot că această regulă este potrivită și pentru operațiunile de colonizare, al căror efect va putea fi judecat numai după realitatea care se concretizează în urma lor.

Succesul colonizărilor făcute în Ardeal înainte de anul 1848, de către cabinetele din Viena, se dovedește prin situația pe care o avem azi la sași în „fundus regius“ și la șvabi în Banat. În aceste regiuni mai trăiesc și azi strănepoții coloniștilor de odinică, menținându-și caracterul lor etnic. Progresul lor economic și cultural este incontestabil. Dovada acestor colonizări este deci făcută, ele au fost bine înfăptuite, economiceste sunt justificate, și reușita lor a fost garantată.

Cu totul altul este cazul operațiunilor de colonizare întreprinse după anul 1848. Cum am mai scris, aceste colonizări au fost de ordin politic. Prin ele s'au urmărit exclusiv interese naționale, iar nu interese economice și sociale. Realitatea ce se ivește ici-colea în urma lor trebuie deci judecată mai ales din acest punct de vedere. Astfel se va putea constata, dacă aceste operațiuni și-au atins ținta și dacă ele au adus roadele preconizate de regimele de odinioară.

Politica de colonizare ungurească a urmărit trei directive, pe care le-am schițat în alt loc. Aci este locul să analizăm și să confruntăm situația creată de colonizări din punct de vedere al acestor trei directive. Astfel se va putea constata, dacă scopul urmărit de regiunile ungurești a fost ajuns.

Cea de întâi directivă a politicii de colonizare a fost întărirea și întinderea granițelor etnografice ungurești înspre regiunile locuite de naționalități. Dacă aruncăm o privire asupra granițelor etnografice românești dinspre masivul unguresc, începând dela Marmația în jos până la Dunăre, trebuie să constatăm, că aceste granițe n'au suferit nici o schimbare. Ele și azi stau neclintite acolo unde au fost

mai înainte. Operațiunile de colonizare ale regimelor ungurești n'au fost capabile să le rupă. Ungurii, prin colonizări, n'au câștigat teren spre regiunile locuite de români. Scopul urmărit n'a fost atins.

A doua directivă a politicei de colonizare a fost să se interăască insulele ungurești existente, asigurându-le contra evaporării și contopindu-le cu masivele ungurești de pe pustă. Prin aceste colonizări s'a conceput încopcierea unгурilor dela Tisa, pe afluenții ei, până în inima Ardealului, până sus în Secuime. Nici acest scop n'a fost atins. Colonizările astfel cum au fost realizate nu au fost potrivite ca să întărească insulele existente și să le asigure contra pieririi, nici n'au unit pe ungurii dela Tisa cu cei din Secuime. Coloniștii unguri, respirați pe câmpiile afluenților Tisei conform hartei geografice făcute de specialiștii unguri, n'au putut să execute misiunea încredințată lor. Acest vis al celor din Budapesta n'a putut fi realizat în trecut și cu atât mai puțin va fi realizat în viitor. Acești coloniști mai viețuesc în urma beneficiilor din trecut, în scurt timp însă vor dispărea în marea ce îi încunjoară.

A treia directivă a politicei de colonizare a fost desfacerea unității etnice a masivelor naționalităților prin așezarea coloniștilor unguri în aceste masive, formându-se noi insule locuite de naționalități. Nici această directivă n'a fost atinsă. Colonizările făcute în Ardeal n'au putut asigura noi insule ungurești în masivul românesc și prin ele nici regiunile locuite de români nu și-au pierdut caracterul lor etnic. Realitat. a de azi face dovadă despre exactitatea susținerilor mele.

În general, nesuccesul operațiunilor de colonizare inițiate de regimetele ungurești a fost constat. de însiși agrarienii unguri, cari nici nu fac taină din acest lucru. Va fi interesant să arăt motivele pe cari le-au indicat aceștia pentru a justifica tristul succes. (Vezi dr. Kenez Bela, *Nép és Föld*). Aceste motive ar fi următoarele: Întâi, lipsa unei politice de colonizare energice, apoi lipsa mijloacelor materiale în acest scop. Cum se vede, agrarienii unguri riscă a susține, că politica lor agrară n'a fost destul de energetică și nici mijloacele materiale puse de stat în serviciul acestei politice n'au fost îndestulătoare. În fața acestei susțineri se impune întrebarea: ce trebuia să se mai facă? Dela 1848 începând, politica ungurească prin legiuirile sale rând pe rând a deposedat mai ales elementul românesc. Evident, pentru unguri acest lucru n'a fost suficient, dar ce trebuia să se mai facă? Natural, soluțiune pentru această întrebare n'avem dela specialiștii unguri. În contrast cu susținerile lor, stă faptul că regimetele ungurești au făcut totul și au sacrificat totul pentru reușită. Deci, acest motiv a lor nu este binecuvântat.

Al doilea motiv ar fi progresul economic și cultural al naționalităților, mai ales al românilor. Elementul românesc, după scriitorii agrari unguri, sprijinit pe organizarea sa bisericească, pe instituțiile sale financiare, a făcut mari progrese pe terenul economic, împingând granițele sale etnografice tot mai adânc în cele ale vecinilor săi. În cursul acestui progres natural, proprietățile ungurești parcelate rând pe rând au ajuns pe mână românească. În broșura *Eladó ország*

tipărită la Cluj în 1913, Tokaji susține că în cei zece ani dintre 1903 și 1913, românii au câștigat pe cale evolutivă 157,000 jugăre pământ dela unguri. Conte Ștefan Bethlen scrie în broșura sa „Az oláhok birtokvásárlásai Magyarországon az utolsó 5 évben”, că a căzut în mâni românești multe moșii nobile ungurești, mai ales în județele Caraș Severin, Hunedoara, Arad și Solnoc Dobâca. Despre progresul agrar al românilor, „Emke” din Cluj a făcut la rândul său, și o statistică, pe care eu unul nu o pot admite ca reală.

Agrarienii unguri în scrierile lor recunosc calitățile superioare ale elementului românesc și tocmai în vederea vitalității lui reclamă măsuri tot mai draconice, pentru împiedecarea evoluției agrare românești. Deși 70% din pământul țării este asigurat în mâni curat ungurești, deși din moșiile dela 1000 jugăre în sus 90% sunt în mâni curat ungurești, deși din moșiile dela 100—1000 jugăre 72% sunt în mâni curat ungurești, totuși elementul românesc este apreciat de specialiștii unguri ca singurul dușman înfricoșat al supremației ungurești. Românii locuiesc în mase compacte și cu proprietatea lor pulverizată dau înainte. Granițele etnografice ale vecinilor nu mai sunt obstacole înaintea lor.

Agrarienii unguri susțin, că în acest progres elementul românesc se sprijinește pe organizația sa bisericească și pe cea financiară. Organizația bisericească, atât cea unită cât și cea ortodoxă, este organul politic național al elementului românesc. Preoții și învățătorii sunt pivoții progresului economic și cultural al românilor. Ei sunt cari sfătuiesc și îndeamnă pe români la cumpărarea moșiilor ungurești, la îndeletniciri de comerț și industrie. Ei sunt organele de avangardă la sate ale instituțiilor economice românești. Organizațiile financiare românești la rândul lor își fac datoria față de neam și una după alta rispec moșiile nobile ungurești sub loviturile lor. *Albina, Victoria, Ardeleana, Bihoreana, Cibloșana, Arleșana, Someșana* și celelalte, toate sunt fortărețele vitalității elementului românesc. Incontestabil, că aceste susțineri în parte vor fi având ele o motivare, însă așa cum sunt arătate dovedesc unilateralitatea specialiștilor vecini.

În contrast cu susținerile lor, socot că motivele nesuccesului trebuie căutate în alte condiții și anume:

1. În exclusivitatea scopului urmărit prin operațiunile lor de colonizare. Oricât de bine a fost organizată în interesul lor harta geografică pentru aceste operațiuni și orice mijloace au fost utilizate la realizarea lor, totuș, planul de a împetrișa țara întregă cu coloniști unguri, și prin ei a răpi caracterul etnic al unor regiuni dela o zi pe alta, pe cale artificială, este de domeniul imposibilităților. Acest plan poate fi un vis, dar realitate niciodată. A face operațiuni de colonizare numai pentru acest scop, fără alte considerațiuni *agrare*, înseamnă o exclusivitate oarbă care nu poate fi justificată.

2. Vitalitatea elementului românesc. Aici agrarienii unguri au toată drăptatea. În lupta milenară, ardelenii au fost la locul lor, și țăranul și intelectualul. Fiecare și-a făcut datoria față de neam. Clasa intelectuală a fost conștientă de chemarea sa, și în fața primejdiei, strângându-și rândurile, a reacționat; iar țărănimea a urmat-o. Micile

noastre instituții financiare și economice din provincie au fost tot atâtea cetățui în fața operațiunilor agrare ale regimului, puse la cale pentru deposedarea elementului românesc.

3. Lipsa de concepție în alegerea sistemului de colonizare. Sistemul colonizărilor pe ferme, utilizat la colonizările ungurești, n'a fost potrivit pentru asigurarea trăinicieii economice și naționale a acestor coloniști. Resfirați pe plaiuri românești, acești coloniști au fost osândiți dela început evaporării. Sunt plante exotice, cari la noi nu prind rădăcini.

4. Evoluția istorică. Asupra acestui punct trebuie să mai mediteze și agrarieni unguri. Popoarele își au istoria lor, pe care o scriu cu puterea lor de viață. Poporul român, o mie de ani a stat în Ardeal sub stăpânire dușmană, și totuși a rămas nevătămat. Era ceva firesc, să nu poată fi desrădăcinat prin câțiva bieți coloniști plantați fără nici un temei în pământul lui strămoșesc...

IOAN IACOB

O șezătoare literară

Evenimentul provincial părea că amenință să se nămolească în protocolul recepției oficiale. Gazetele clujene anunțaseră din vreme, la rugămintea autorităților comunale, chipul cum avea să decurgă primirea oaspeților, dela sosirea lor în gară și până la banchetul din sala restaurantului „New-York”; înșiraseră măsurile luate pentru a se evita aglomerația pe străzi și făcuseră profeții precise asupra discursurilor de rigoare. Afișe mari, albastre, rezumau în câteva rânduri de tipar programul șezătoarei. Și gândul nostru se întorcea spre însuflețiri de-odinioară...

Fusese numai cu câțiva ani înaintea războiului. O mână de scriitori români, trecând pe sub nasul jandarmilor cu pene de cocoș, străbătuseră și atunci aceleași drumuri ale Ardealului, până înspre Arad, întâmpinați pretutindeni cu brațe deschise, în haina sufletească a zilelor mari. Cuvântul lor fusese ascultat cu religiozitate, ca o inspirată profeție. Înțelesul curat al scrisului românesc pătrunsese adânc în inimi, răscolind acolo doruri veșnic vii. Prin însăș prezența lor, care mărturisea o minunată solidaritate spirituală, scriitorii români purtau cu ei un gând al tuturor, înfrățit în adâncul aceluiaș tainice nădejdi de libertate.

Dar vremurile acelea au trecut. Toate câte le visasem s'au îndeplinit. Și ne întrebam acum: Vom ști să desprindem încă odată rostul adevărat al acestei călătorii literare, dincolo de apropierea convențională stabilită între un domn în redingotă, care citește din operele proprii, și o sală împesțrită, care ascultă? Să ne fi schimbat până într'atâta, încât suntem amenințați să nu ne mai recunoaștem pe noi înși-ne? Să fi ajuns oare pe culmea dela care nu se mai ridică nicio năzuință? Să nu mai regăsim decât un spectacol, acolo unde ne obișnuisem să vedem o sărbătoare a cugetului românesc? Aveam îndoieli...

Astăzi, îndoiala s'a risipit. Primirea s'a desfășurat dela început într'o atmosferă prietenească. Oficialitatea s'a priceput să fie discretă. Publicul a răspuns, la chemarea ce i s'a făcut, cu entuziasmul clocoțitor din alte timpuri. Și șezătoarea dela Teatrului Național n'a fost

numai un spectacol. Ne-am recunoscut pe noi înșine, înaintea noastră s'au despicat orizonturi nebănuite, au înflorit fecunde posibilități viitoare și un colț luminos de idealism curat a scripit pentru câteva clipe de subt zgura amorfă a utilitarismului cotidian. Sala, mai întâi, a fost ceva minunat. Nu cred să mai fi rămas cineva acasă, la Cluj, în după amiaza aceea cefoasă de iarnă. Lipseau, poate, numai câțiva agenți electorali, furași de peripețiile violente ale alegerii parțiale dela Dej, unde tocmai în momentul acela luau la bătaie pe primari și puneau la cale o mică deraiere a vagonului dlui general Moșoiu...

* * *

Salutul dlui Ion Lupaș a așezat chemarea de astăzi a scriitorului român în perspectiva istorică a conștiinței naționale. D. Ion Lupaș, care stăpânește o erudiție plină de elocvență, a rostit o avântată închinare în cinstea cărturarilor noștri, mai vechi și mai noi, în cugelul cărora s'a oglindit admirabila armonie de simțire a poporului românesc. Mai înainte ca unitatea noastră politică să se fi înfăptuit pe câmpurile de bătaie, ea trăia, sufletește, pe de-asupra nedreptelor hotare, mulțumită tuturor cronicarilor, poezilor sau ziaristilor cari au purtat pe aripa magică a cuvântului dreptul la viață al unei națiuni risipite subt atâtea stăpâniri vrăjmașe. Se mai drămuiesc și astăzi meritele adunării dela 1 Decembrie 1918. D. Ion Lupaș a avut în privința aceasta o caracterizare admirabilă. Unirea nu se datorește oamenilor politici. Ea a fășnit din acel rezervoriu fără sfârșit al încrederii în soarta noastră, în care credința scriitorilor turnase dealungul secolilor, picătură cu picătură, vraja gândului dătător de speranță. Oamenii politici, adică, n'au făcut altceva, acum șase ani, decât să iscălească un proces verbal...

Coincidența, sau poate o potrivire căutată dinadins, cu o deosebită pricepere, pusese șezătoarea „Societății Scriitorilor Români“ în ajunul aniversării adunării dela Alba-Iulia. De aceea, răspunzând dlui Ion Lupaș, înainte de a începe să vorbească despre „Rostul scriitorilor“, d. Octavian Goga a aruncat în cumpăna sufletească a șezătoarei câteva cuvinte cu înțeles despre marea faptă a unirii: — „Zadarnic se crede, la Budapesta ori în alte părți, că la Alba Iulia s'a încheiat un pact ale cărui pacefi se pot rupe. La temelie României întregite, ca în legenda meșterului Manole, noi am îngropat credința noastră de-un mileniu și jertfa de sânge a sutelor de mii de ostași...“

Șezătoarea literară s'a desfășurat, apoi, spre bucuria tuturor, într'o atmosferă caldă, sărbătorească. D. Octavian Goga își sfârșise conferința cu aceste cuvinte: — „Judecați-ne și după ce-am putut coborî de sus, și după ce am smuls din farmecul de jos, ca să plutească câteva clipe împrejurul nostru și ritmul frumosului etern și o adiere măcar din năzuințele spre culme ale poporului românesc.“ Scriitorii s'au silit să nu-și desmintă președintele. Până și d. N. Davidescu doctrinarul literaturii simboliste, deschizând volumul său de *Inscripții baudelaireane* a găsit acolo o bucată: „Făt-Frumos,“ fericit că cel pușin

titlul ei respiră un aer băștinaș. Dar d. Davidescu a apărut abia mai târziu, spre mijlocul programului... D. Mircea Rădulescu a fost acela care s'a avântat să precizeze, fără zăbavă, formula poetului militant. Inspiratul versificator al *Eroicelor* n'a cetit, a declamat: „Mărășeștii,” încercând să egaleze cu glasul său svelt sonoritatea elocventă a ritmului. D. Ion Pillat ne-a smuls repede din vuetul metalic al câmpului de bătaie și ne-a dus departe de tunuri, de chesoane, de mitraliere, *pe Argeș în sus*, acolo „unde'n Argeș se varsă Râul Doamnei;” d. Ion Pillat își spune versurile într'o cadență monotonă, care nu displace. D. Adrian Maniu, palid ca un mucenic și cu sficiuni simpatice de fată mare (să fie pudoarea artistului în fața propriei creațiuni?) ne-a spus încet și tainic, parabola unui vechi meșter de icoane. A avut tot succesul pe care nu și l-a prevăzut...

Poezia descriptivă a dlui Vintilă Russu Șirianu, cu imaginile ei neașteptate, îndrăznețe, expresive, a risipit în sală un aer proaspăt de artă sglobie și plină de culoare; d. Vintilă Russu Șirianu recită cu nuanțe subtile și cu mult simț al efectelor. Nu-l întrece, firește, în meșteșugul acesta pe d. Victor Eftimiu. Autorul *Thebaidei* (pomenim numai despre cea mai recentă isbândă scenică) ne-a ținut o adevărată lecție de dicțiune, care ar fi folosit chiar interpreților săi. Nici d. Victor Eftimiu nu citește. Recită. Ne-a declamat, admirabil, tirada aurului din *Cocoșul negru*, un monolog din *Înșiră-te mărgărite* și o poezie a sa din 1913: „Tricolorul,” cu o măiestrie care ne-a adus aminte de d. Constantin Nottara. Pentru propriile sale versuri, d. Victor Eftimiu e un interpret ideal.

Sentimentalismul profund și totuș elegant al dlui Alfred Moșoiu a cucerit, la rândul lui, aplauze mai potolite, dar unanime; d. Alfred Moșoiu și-a spus „Tatăl nostru”, — o delicioasă rugăciune rostită prin graiul florilor, — cu o discreție aleasă de adevărat giuvaergiu al gingășiei. D. George Gregorian, purtând în glasul său sonor, bine timbrat, ecoul unei inspirații puternice, ș'a înfățișat, firesc și convingător, cu aer de cuceritor.

Proza a avut trei reprezentanți, cu temperamente foarte diferite. Scrisul dlui Semptimiu Popa respiră un lirism simplu, sclipind în mici amănunte autobiografice; autorul își citește novela cu o ușoară expresie de nevinovăție, par'că nici n'ar pomeni despre el însuș. D. Gh. Brăescu în schimb, vede, totdeauna, numai pe ceilalți. E un observator rafinat, care, cu toate acestea, fuge de descripții. Humorul său utilizează un dialog scurt, tăios, scăpărător, care purcede par'că de-adreptul din *Momentele* lui Caragiale; citește calm și glumește serios. Intenția e mușcătoare fără să aibă aerul. Verva nu e sclipitoare, dar ricoșează de minune. D. maior Brăiescu a fost un ostaș viteaz și se pricepe să mânăscă tirul indirect... Ajungem, însfârșit, la d. I. A. Basarabescu, a cărui veche popularitate literară, de cea mai bună calitate, a rămas totuș cu mult în urma onestului său talent. Schițele sobre și concentrate ale dlui I. A. Bassarabescu, deslușind din înfățișarea felurită a lucrurilor neînsuflețite ritmul vieții înconjurătoare, sunt mărturiile duiioase a acelor mici drame omenești, ridicole uneori, dar totdeauna dureroase, cari

se desfășură într'un colț nevădit de oraș. Când își citește schițele d. I. A. Basarabescu are în glasul său profund, puțin ruginit, o ușoară vibrație, potolită de surâs.

Șezătoarea a fost încheiată cu strofele armonioase ale dlui Cincinat Pavelescu; d. Cincinat Pavelescu, ale cărui accente lirice sunt strobite cu o atât de românească ironie, e poet, și poeții nu îmbătrânesc niciodată...

* * *

După amiaza aceasta de iarnă cețoasă ne-a răzbunat, vreme de câteva ceasuri, pentru toată întrecerea trivială a politicii de fiecare zi și pentru toată gălăgia suspectă dintr'o anumită gazetărie. Am simțit, materializându-se aproape, bunele noastre legături de inimă cu trecutul, am coborât din nou în adâncurile cugetului nostru, și am înțeles puterea de purificare pe care o poartă în el, atât de puțin folosită, scriitorul român.

Satisfacția s'a întregit și cu o altă constatare. Am pipăit de-a-proape tendința fecundă de intelectualizare a societății ardelenene, am privit în jurul nostru o curată lăcomie pentru frumusețile eterne și un tineresc avânt spre preocupări sufletești. Pământul s'a arătat bun și roditor. Cei cari au săpat în el, deunăzi, o prețioasă dâră de lumină, au putut să pătrundă datoria pe care o au față de rostul lor pe lume.

ALEXANDRU HODOȘ

Procese senzaționale în Ungaria

— Esküdt, Marffy și contele Károlyi —

Viața publică maghiară și-a transpus marele ei cartier din Parlamentul somptuos de pe malul Dunării direct în sala de ședințe a Tribunalului. Acolo se judecă acum numeroasele atentate săvârșite în primii cinci ani de independență a Ungariei, și tot acolo e tras la răspundere Esküdt Lajos, autorul celei mai mari panamale politice pe care au produs-o ultimele decenii. (Procesul lui Esküdt, despre care am relatat cetitorilor „Țării Noastre”, are ca obiectiv un șantaj contra contelui Bethlen și a răposatului Nagyatádi Szabó István).

Fizionomia adevărată a acestei epoci nu se desprinde, — cum s'ar crede — nici din desbaterile congreselor, nici din conferințele diplomaților, nici din romane, nici din piese de teatru, ci din sălile tribunalelor. Abia se termină un proces și urmează altul; se răscolește trecutul, se redeschid răni cari sângerează și dor. În aceste ședințe își fac apariția cete întregi de inculpați, martori, acuzatori și advocați. Se petrec scene uimitoare, acuzatorii se apără, apărătorii se înfățișează în postură de acuzatori, martorii ajung pe banca inculpaților. Sentința se pronunță; dar nimic nu este aranjat definitiv; peste câteva săptămâni totul se începe din nou...

Ca privitori și înregistrați obiectivi ai evenimentelor din țara aceasta ușor putem arăta cauzele acestor stări morbide; ele sunt urmările unui faliment general, care trebuie lichidat. Direcția lichidării este reglementată de dispoziția sufletească a cetățenilor, de sentimentul de răzbunare, de patimi și idealuri, de mediu și atmosferă...

Dezbaterile dela tribunale nu sunt simple afaceri judiciare, ele pot fi considerate ca adevărate buletine de război, căci Ungaria con-

tinuă lupta cu sine însăși. Fiecare act de acuzare este ca un atac de bătaie, fiecare sentință ca un rezultat de pe câmpul de luptă. În mod elocvent s'a dovedit aceasta după pronunțarea sentinței de către tribunalul de Szolnok, care a achitat pe ucigașii dela Csongrád; frații Piroška, autorii atentatului au fost prezințați populației dintre Tisa și Dunăre ca martiri naționali. Orice hotărâre rostește judecătorul, o parte a publicului strigă: „victorie!“, iar cealaltă parte afirmă, că nu a fost bătută, ci numai s'a retras pentru a-și concentra puterile...

Trei procese sunt actualmente în curs: procesul panamalelor lui Esküdt, procesul atentatelor săvârșite de „ebrediști“ în frunte cu Marffy și procesul contra fostului președinte al republicii maghiare, Károlyi Mihály.

Esküdt, șeful de cabinet al unui ministru țărănist, este tipul de aventurier al zilei, care exploatează noile situații în mod temerar și isteț. Un tânăr de 24 de ani ajunge să fie lingușit de șefii de partid, de deputați, este desmierdat de femei cu moralitatea dubioasă, dar cu toalete magnifice, și de bunăvoința lui venală depind afaceri comerciale de multe, multe milioane...

Sub cuvânt că incasează pentru fondurile partidului țărănesc, Esküdt a întreprins un întreg sistem de a stoarce bani în mod ilegal dela comercianți, frustrând astfel statul ani de-a rândul. În mintea țărănilor, cari asemenea au făcut cunoștință cu permisele de export, s'a înrădăcinat convingerea, că elementul primordial al politicii este banul și cine dispune de pungă mai plină acela are dreptate mai mare, putere, cinste și glorie.

Funcționari superiori cu scrupule, încercând să protesteze contra mașinațiilor lui Esküdt, au fost amuțiți, punându-li-se în vedere lista B. Ministerul de agricultură a fost degradat într'un birou de export și import. Mâna neagră, care a dirigit gestiunile aceluia minister a lovit cu taxe arbitrare traficul de transit, sfidând legile în vigoare și dreptul internațional. Cu prilejul unui transport de vite din România, în transit peste Ungaria, s'au făcut exportatorilor români dificultăți, pretextând că la noi serviciul sanitar este defectuos și astfel vitele din România primejduesc pe acelea din Ungaria; de fapt oprirea transportului se datorise faptului că Esküdt nu ajunsese la acord asupra taxei-mită. Baroneasa Somoruga a denunțat cazul, prin aceasta pornind avalanșa care face ravagii în întreaga viață publică a Ungariei. Din depunerile făcute la Tribunal aflăm că un negustor bavarez a acuzat pe deputatul Zákány Gyula, cum că acesta l-a excrocat; un olandez a declarat că Ungaria a degenerat mai rău decât Macedonia, deoarece numai în schimbul bacșişului poți obține un drept, și asupra tuturor afacerilor comerciale ale statului veghează garda speculanților și intervențiștilor cu conștiință totdeauna coruptibilă.

În chestiunea faimoaselor panamale întâmpinăm și momente cari privesc direct statele succesoare. Conte Bethlen, într'o ședință secretă, a lămurit pe deputații Adunării Naționale asupra întrebuirii sumelor incasate pe urma permisele de export, spunând că aceste sume au servit scopurilor de propagandă iredentistă, ceea ce nu poate să

afirme în publicitate, din considerații de stat. Astfel, contele Bethlen apare și în chestiunea aceasta ca o victimă a fatalității, neputându-se apăra în fața opiniei publice. Ceeace înseamnă, că cu banii aceștia s'au întreținut detașamentele apărării naționale, funcționarii refugiați, emisarii Siguranței maghiare în statele vecine, comploturile diverse care s'au făcut la noi, la cehi și la sârbi.

Nu există elemente din nici o pătură socială, care să nu fie amestecate în afacerea de corupțiune a lui Esküdt. Acesta dispune de două coșuri pline cu acte compromițătoare. Un act din acest coș glăsuiește despre 2500 de persoane, cari au negociat cu permise de export. Persoanele mai marcante implicate în acest proces au emigrat în străinătate cu concursul guvernului și pe spesele statului ungar.

* * *

În procesul Marffy însuși ministrul de război a făcut o depunere prețioasă referitoare la rolul important pe care l-a avut după bolșevism *Societatea ungarilor care se deșteaptă*. Ministrul Csáky a declarat, că în epoca de nesiguranță după retragerea trupelor noastre cel puțin 50 de organizații sociale s'au format cu scopul de-a contribui la renașterea spiritului național. Formațiunile acestea sociale au fost contopite în societatea „ebrediștilor”. Scopul acestei societăți a fost suprimarea oricărei mișcări bolșevice și menținerea ordnei publice. Membrii acestei organizații au fost instruiți militărește, au fost salarizați de către guvern, dar erau independenți de armată, colaborând numai paralel cu ea. Secțiile „apărării naționale” ale *Ungurilor cari se deșteaptă* primeau în mod programatic buletinele ministerului de război asupra situației.

Cehii, informați excelent ca totdeauna, prin glasul dlui dr. Kramarz au demascat săptămânile trecute contingentul adevărat al puterii armate ungar, afirmând că Ungaria dispune actualmente de 140.000 soldați cu armament corespunzător. Desbaterile procesului Márffy confirmă cu prisosință afirmațiile dlui Kramarz. Într'adevăr, detașamentele de cari dispune și azi Héjjas, sub denumirea de „*Alföldi Brigád*,” diversele formațiuni la universități, sub denumiri de „gardă civilă” și „reuniuni camaraderesti” (*bajtársi egyesületek*), cercetașii până la etate de 25 de ani, cu numărul lor declarat oficial de 20.000 de membri activi, pompierii și persoanele recrutate sub titlul de „muncă publică”, sunt totatătea indicii irefutabile care probează că Ungaria se înarmează, și chiar din acest motiv duce o campanie dezesperată contra dispozițiilor noi luate de Liga Națiunilor referitor la dezarmarea și controlul militar al Ungariei. Drept răspuns la susnumitele dispoziții, ministrul de războiu ungar, contele Csáky a anunțat Adunării Naționale, că va institui o lege și mai severă decât cele de până acum contra spionajului, care demoralizează populația țării. Este de prisos să amintim, că conform tratatului dela Trianon Ungaria, dispunând de o armată mercenară numai pentru menținerea ordinei

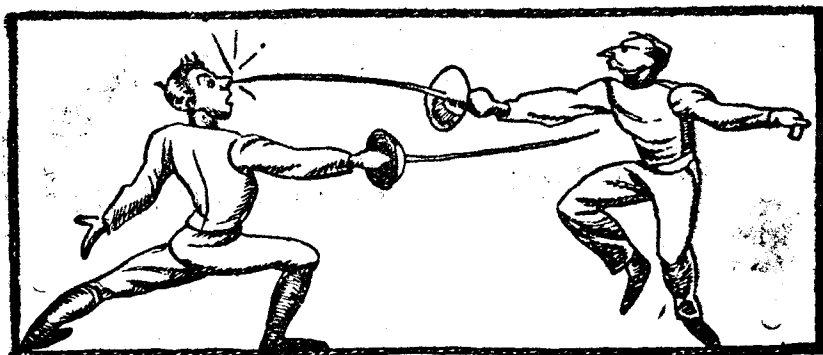
publice și neavând stat major militar nu poate să fie spionată; totuși nu trece săptămână fără ca să nu se execute preținși spioni...

* * *

Procesul contelui Károlyi, după o desbatere de câteva zile a fost amânat. Se spune, că în urma unor ingerințe ale Ligei Națiunilor. Jocul echivoc al guvernului este transparent: el afirmă necontenit că respectă fără rezervații mintale tratatul dela Trianon, totuși acest proces este în contradicție flagrantă cu articolul 76 din acel tratat. Pentru a putea confisca colosala avere de 40.000 de jugăre a contelui Károlyi guvernul ungar se referă la mărturii străine, cu scopul de a-l dovedi pe Károlyi drept trădător. Astfel zilele recente s'au invocat declarațiile generalului Maurice, conform cărora numai armistițiul încheiat de generalul Diaz cu Puterile centrale trebuia socotit valabil. Condițiile acestui armistițiu nu violaseră integritatea teritorială a Ungariei, cum a făcut-o Franchet d' Esperay... Presa naționalistă își sprijinește argumentele contra lui Károlyi și prin declarațiile recente ale generalului Moșoiu, care ar fi afirmat că armata română a înaintat fără mandat și numai din inițiativa partidului liberal spre șesul Ungariei, ocupând Oradia-Mare (Szózat și Nemzeti Ujság, 25/XI. cor.)

Budapesta, Decembrie 1924.

M. RUCĂREANU

GAZETA RIMATĂ

Sergentul

„Ardealul și Regatul stau astăzi
foță 'n față...”

Circulara d-tut Iulia Manin

*Pe drumul lung și aspru ce duce spre Ardeal
Urca un om, cu trudă, suișul la Predeal.
Era o zi cețoasă de toamnă...*

*De pe munte,
In sbor trecând văzduhul pe-o nevăzută punte
Cohorte lungi de nouri din vârful lunecau,
Pe colțuri vii de stâncă pe rând se sfâșiau
Și iar porneau spre vale, tot una după alta. —
In umbră, Caraimanul părea cioplit cu dalta.*

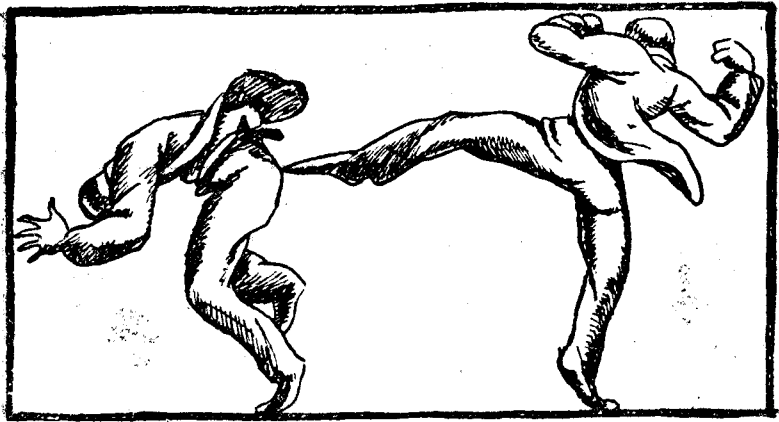
*Adesea, călătorul, oprindu-se din mers
Privea cu ochi de flacări spre orizontul șters,
Și cum păsea de-alungul cărărilor tăcute
Spre culmile albastre, prin locuri cunoscute,
In liniștea adâncă, sub cerul scund, opac,
Părea că sună goarna, și un „ura!” de atac
Venea din râpi afunde să înfioare Munții...*

Când, la o cotitură, pe căpătâiul punții
De dup'o coaje arsă de brad, într'un târziu
Se pomeni 'nainte cu vameșul Maniu.
— „De unde vii, străine?“ îl întrebă acesta,
Trăgând pe cap căciula și încheiându-și vesta.
„Cum de 'ndrăsnești, p'alicea, să faci (probabil) sport?
„Ți-a dat permis Boilă? Aud? Ai pașaport?
„Te-ai rătăcit pe semne... Sau nu cunoști hotarul...
„Hai, mișcă-te, drăguță, c'acuma chem jandarul!“

Drumețul, stând o clipă pe loc, zâmbi amar
Si zise: — „Cum? Pe-aicea, prin munți, mai e hotar?
„Noi parcă-l sfărâmarăm cândva, cu foc și sânge.
„Cum? Blestemata chingă de fier tot ne mai strânge?
„Eu, să iertați cucoane, am mai trecut pe-aici.
„Eram compania 'ntâia, trei sute de voinici,
„Când am urcat Coștila și-am coborât la vale;
„Dar n'am zărit p'acolo oșciorul dumitale...
„Acum, ieșiși în cale, și vameș zici că iești,
„Fii sănătos, cucoane, mă'ntorc la Ștefănești!“

Se pregătea să plece 'napoi, mâhnit, sergentul,
Pe acelaș drum pe care veni cu regimentul,
Când se ivi, deodată, pe coastă, un cioban
Ce cobora spre Dârste, cu turma pe tâpșan.
— „Stai, vere, spuse omul, c'asa cum faci nu-i bine.
„De-i dumnealui prea țanțos, eu zic să vii cu mine!“
Și pentrucă spre Temeș e coborârea grea
Voi să-l ia de mână, dar mâna lui lipsea...
Il prinse-atunci de mijloc încet, și-așa ca frații
Trecură împreună, ca mai demult, Carpații...

P. NEȘ CURCANUL.

INSEMĂRI

Cine-i autorul? — Zdrobitorul document, dat la iveală de d. Bogdan-Duică în paginile *Țării Noastre*, a răscolit pretutindent un simțământ firesc de adâncă indignare. S'a prăbușit, dintr'odată, un monument de ipocrizie. Un miros amar s'a răspândit în jurul nostru, cași cum s'ar fi spart, fără veste, o pungă de venin comprimat. Oribila circulară de alegeri a partidului național, cu cel mai netăgăduit certificat de ură dintre câte au văzut vreodată lumina zilei, a trecut din mână în mână, stârnind mirare și desgust, deoparte cași de cealaltă a vechilor hotare dărâmate.

D. Iuliu Maniu, debitor perpetuu al vieții noastre publice, a rămas încă odată dator cu o explicație. A mormăit, ni se pare, o vagă desmințire principială la Cameră, ferindu-se însă să nege sau să conteste existența circulațiilor. Gazetele dumisale n'au suflat nicio vorbă, adâncindu-și capul în nisipul pustiei lor de idei, ca struțul

care nu ține să fie văzut. Numai d. Albert Honigman, în *Lupta*, a încercat să dea o explicație în numele partidului național, care, se vede, ori de câteori se află la strâmtoare recurge la bunele sale servicii; cu o dibăcie rară, despre care nu ne pricepem să spunem dacă e iezuită sau talmudică, d. Albert Honigman... interpretează documentul compromișător, declarând, cu toată autoritatea sa transilvăneană, că e vorba numai despre un manifest electoral, izolat, al cărui autor ar fi regretatul Vasile Chiroiu. Cazul s'ar reduce, prin urmare, la o chestiune între d. Albert Honigman, care trăiește și poate să calomnieze pe toți morții din lume, și fostul prefect de Maraș, care a decedat și n'are cum să se apere...

Nu mai stăruim asupra elegantei strategii a dlui Iuliu Maniu, care caută să se justifice, într'o chestiune atât de gravă, prin condeiul imaculat al negustorilor de opinii de pe strada Să-

rindar. Nici asupra impietății grosolane, cu care se caută un țap ispășitor subț crucile din cimitir.

Autorul care a *redactat* circulara partidului național, poate că nu mai este în viață. Și cerneala călimărilor s'a uscat de-atunci, demult... Dar, pentru ce să ne induioșăm? Și, mai ales, pentru ce să ne prefacem în hiene răscolitoare de morminte? Documentul publicat de d. Bogdan-Duică *nu* este un simplu *manifest electoral* dintr'o circumscripție, a căruia răspundere să cadă asupra *unul singur* candidat sus-părat. Nu! N'aveți decât să mai răsfoiți încă odată regretabile proză, pentru a vă convinge că mistificarea e de prisos. Adevărul sare în ochi și celui mai naiv dintre cetitori. Au fost, acele, *instrucțiuni* ale biroului central al partidului, adresate *tuturor* candidaților în alegeri, cu *îndrumări autorizate* despre felul cum trebuie îndrumată propaganda împotriva vechiului Regat.

Dovada? Să reproducem numai câteva pasagii :

„Nu pregetați să exaltați sentimentul de superioritate al țăranului nostru“...

Așa se vorbește către alegători, cari sunt ei înșiși țărani? Lor li se dă sfatul de a se exalta singuri?

„Să aduceți aminte poporului că în Octombrie 1918 noi am declarat independența Ardealului iar în Decembrie 1918 am decretat unirea cu vechiul Regat“...

Nu este acesta stilul precis și categoric al unei lecții electorale pentru uzul partizanilor? *Să aduceți aminte poporului...* E limpede! E cu ochi și cu sprincene! E dovedit! Ce rost avea să scrie, pentru folosul său propriu, regretatul Vasile Chiroi, această circulară, pe care toți membrii partidului național cari au luptat în alegerile din 1922 au primit-o, iscălită numai : „Biroul central al partidului“?

Nu mai incape indoială. N'a scris

cu mâna lui d. Iuliu Maniu ațățătoarea lecție de separatism, pentru că d. Iuliu Maniu nu prea e familiarizat cu țocul și cerneala. Dar *autorul* documentului, e d. Iuliu Maniu. Să lăsăm morții în pace. ...

Doctrină regionalistă. — D-l Iuliu Maniu e unul dintre puținii noștri bărbați politici, pe care nimeni nu se poate lăuda că l'a văzut vreodată azistând la o reprezentație de teatru, ascultând un concert sau cetind o carte. Cine va lua asupra lui, cândva, sarcina de a descrie viața intimă a șefului partidului național, va fi nevoit să mărturisească posterității, că d-l Iuliu Maniu n'a cunoscut niciodată plăcerile bibliotecii.

Mare ne-a fost surprinderea, prin urmare, acum câteva zile, constatând că d-l Iuliu Maniu și-a luat ca aliat pentru politica dumisale regionalistă tocmai pe d-l Charles Maurras, finul scriitor francez și fanaticul doctrinar al monarhismului în Franța. E drept, că d-l Iuliu Maniu a făcut cunoștiința d-lui Charles Maurras în coloanele gazetei *Cuvântul* a d-lui C. Argetoianu, unde s'a publicat un interview foarte interesant cu directorul bătaioasei *Action Française*. D-lui Iuliu Maniu i s'a părut că găsește în acest interview câteva idei în favoarea „ardenismului“ dumisale și a dat ordin părintelui Agărbiceanu să taie cu foarfecele *Patriei* în proza neașteptatului protector al partidului.

Ce zice d-l Charles Maurras și pentru ce se bucură d-l Iuliu Maniu? D-l Charles Maurras, mărturisind în țara sa aproape aceleaș credințe pe cari ne încumetăm să le apărăm și noi aici, la gurile Dunării, se declară pentru respectul tuturor tradițiilor locale și pledează pentru o largă des-centralizare administrativă. D-l Iuliu

Maniu își inchipuie, că această atitudine normală față de dezvoltarea sufletească a unui popor și această rețetă practică pentru mulțumirea sa gospodărie se poate preschimba într-o justificare a separatismului politic și a antagonismului dintre diferitele ținuturi ale aceleiaș patrii. Am vrea să știm, ce-ar zice d-l Charles Maurras, care-și pricepe desigur în alt chip ideile sale decât e în stare să i le tălmăcească d. Sever Dan din Mociu, ce-ar zice anume, dacă în Alsacia s'ar naște un partid politic, numai al acestei provincii, ai cărui frunțași ar vorbi despre armata Franței liberatoare ca despre o „oaste de săbănoși“, ar striga că „Alsacia e numai a alsacienilor“ și ar porni la luptă „pe viață și pe moarte“ împotriva „elementului țigănos“ de dincolo de vechea graniță?...

D-l Iuliu Maniu ar face bine să adreseze aceste întrebări dlui Charles Maurras și să-i ceară răspuns, în limba Esperanto.

Procedee ciudate. — Un prieten dela D. j ne trimite câteva afișe volante, întrebuițate în alegerea recentă de-acolo, îndemnându-ne să protestăm împotriva chipului cum au fost utilizate, în focul luptei, câteva din „Gazetele Rimate“ ale *Țării Noastre*. Mărturisim, fără înconjur, că lucrul, la început, ne-a amuzat. De-obicei, violența campaniilor electorale nu cur-oaște margini. Se întâmplă atâtea bătăi, se sparg atâtea geamuri, se pun la cale atâtea atentate reciproce împotriva cauciucurilor dela automobile, se consumă, adică, atâtea fiere și scrașnesc atâtea măsele, (când nu sunt chiar scoase dela locul lor), încât noi am privit fără dușmănie noua metodă de atac, cu toate că ușoarele arme erau împrumutate din arsenalul nostru de glume, cu o vădită încălcare în domeniul proprietății literare.

Altceva ne-a supărat și ne-a hotărât să nu lăsăm nerelevat ciudatul procedeu. Un autor anonim, dar nu și desinteresat, și-a îngăduit, pentru scopurile de circumstanță, oarecari modificări și oarecari adaosuri, destul de nesărate, în orice caz foarte triviale, punându-le și pe acestea tot în socoteala noastră, cu mențiunea: din *Țara Noastră*. Ei bine, de data aceasta sărim dela locul nostru și facem cuvenita rectificare. Are să pară multora o susceptibilitate neobișnuită, dar declarăm solemn, că preferăm de o mie de ori să dăruim cu ochii închiși scrisul nostru tuturor, decât să ni se atribuie delice de stil și compoziție pe cari nu le-am săvârșit.

O singură mângâiere ne rămâne. Suntem convingiți, că alegătorii inteligenți din circumscripția Dejului, — și numai această categorie ne interesează, — au priceput fără multă greutate unde se sfârșea pe afișele volante „Gazeta rimată“ din *Țara Noastră* și unde începea nedorita colaborare.

În slujba liberalilor... Aceasta pare să fi ajuns suprema crimă, pe care foile d-lui Iuliu Maniu se grăbesc s'o arunce acum pe seama dlui Octavian Goga, ori de câteori *Vitorul* sau altă gazetă guvernamentală reproduce vreun crâmpei de articol din *Țara Noastră*, folosindu-l cu comentarii neplăcute pentru partidul național. Suntem foarte fericiți că nu se întâmplă și viceversa. Am putea s'o pășim tot așa de rău, dacă *Patria* s'ar gândi să reproducă din *Țara Noastră* criticele pe cari le-am adus, în atâtea rânduri, guvernării actuale. S'ar găsi, desigur, oameni inteligenți, cari să ne acuze că stăm în solda d-lui Ciceo Pop...

Deocamdată, suntem numai în slujba liberalilor. Și în slujba liberalilor e, bineînțeles, d-l Bogdan-Duică, cunoscutul frunțaș țărănist, ale cărui des-

tăinuiri cu privire la circulara tainică a partidului național s'au bucurat de asemenea de o largă publicitate în organele guvernamentale. Și, iarăși, în slujba liberalilor s'a pus, probabil, d-l N. Iorga, acum doi ani, când a cucerit Ardealul fiind conferințe fulminante împotriva regionalismului și când întieră abținerea comitetului de o sută dela actul istoric al încoronării.

Numai d-l Iuliu Maniu și cu tovarășii dumisale nu sunt în slujba liberalilor! Pentru ce? Pricina a lămurit o tot d-l N. Iorga, într'una din ședințele trecute ale Camerei, arătând că numai o neînțelegere mică asupra simbriei a împiedicat ca d-l Vaida Voevod să pășească astăzi pe banca ministerială braț la braț cu d. general Văitoianu. Răsfoind încă odată această dureroasă pagină din istoria recentă a partidului național, d. N. Iorga n'a săvârșit cum s'ar crede, o vinovată indiscreție, căci lucrurile sunt cunoscute de toată lumea. A făcut însă altceva. Fostul președinte al Camerei din 1919 a adresat amare imputări d-lui Ion I. Brătianu, certându-l că pentru o deosebire de câteva locuri în Parlament și pentru un portofoliu ministerial mai mult, a renunțat la bunele, la credincioasele, la devotatele servicii ale fioroșilor săi dușmani de astăzi. D-l Iuliu Maniu n'a desmintit această nouă mărturie. Atât de vorbăreț altă dată, bunul amic al d-lui Vasile Goldiș a tăcut, asociindu-și reproșul prin oftări înăbușite. D-l Ciceo Pop, aruncat dintr'odată într'o regretabilă reverie, și-a improspătat în memorie copioasele dejunuri din sufrageria d-lui Alecu Constantinescu, întrebându-se, pentru a treia oară în aceeași zi, dacă mai e sau nu mai e membru în consiliul „Băncii Românești”. Iar d-l Mihai Popovici, util și important, s'a zărit în perspectiva

vremii, suveică de încredere, ducând naveta pertractărilor între d-l Vaida Voevod și d-l I. G. Duca.

O, dacă nu era atât de sgârțit d-l Ion I. Brătianu, ce bine le-ar fi stat astăzi în slujba liberalilor, bănuitorilor noștri adversari! Atât numai, că dumnealor nu s'ar fi mulțumit cu platonica satisfacție de a-și vedea articolele reproduse la *Viitorul*...

Unit sau desrobot? Pentru foarte mulți bărbați politici ai Ardealului, eminenți juristi, foști advocați defrunte în Blaj sau Diciosânmărtin, marele fapt al unirei tuturor românilor în cuprinsul aceleoraș hotare formează încă o palpitantă problemă de drept internațional; cu interpretări subtile și controversate complicate. Mă rog, dumneavoastră ce ziceți, Ardealul a fost desrobot de ostașii României libere sau s'a desfăcut din trupul Ungariei, pe temeiul principiului autodeterminării, principiu care?... Și așa mai departe.

În deosebi acum, cu prilejul celei de-a șasea aniversări a adunării dela Alba Iulia, chestiunea s'a aruncat din nou în discuție, și n'au lipsit, în Parlament, apostrofe supărătoare asupra acestui nelămurit subiect. Cunoscutul cărturar și om de studiu, poeză Man s'a ridicat cu multă indignare împotriva legendei că-Ardealul a fost „desrobot”, ripostând, foarte demn și categoric, că Ardealul „s'a unit”.

Controversa ni se pare ridicolă și inutilă. Mai ales când desbate reea e încapă pe gura unui gălăgios agent electoral de talia prea puțin cucernicului călugăr dela Gherla. Cine ar fi în stare să uite, că la temelia României întregite stă jertfa de sânge a celor opt sute de mii de morți ai vechiului Regat? Cine ar fi în stare să tăgăduiască adevărul, că visul nostru de o mie de ani s'a realizat adevărat pe urma unei biruințe militare? N'a fost

Austro-Ungaria zdrobită pe câmpul de luptă? Nu s'a desmembrat putreda Monarhie datorită înfrângerilor suferite? Dar, să întrebăm și altfel. Cine, în afară de dușmanii noștri, s'ar mai putea îndoi de simțământul cu care Ardealul românesc aștepta, pe muchea Carpaților, să se ivească oștile liberatoare? Cine ar putea să nesocotească voința hotărâtă, strigătul din sute de mii de piepturi, care a proclamat la Alba Iulia unirea acestui Ardeal cu celelalte ținuturi ale aceleiaș Românii? N'a fost acesta un act politic de autodeterminare? Odată peceșile tăcerii rupte, n'a vorbit subț cerul înroșit de sânge al Europei, însuși sufletul acestui colț de țară? Odată lanțurile căzute, nu s'au întins mâinile, frățește, regăsindu-se după atâtea veacuri?

Acestea toate ar fi de spus, firește, dacă n'ar fi vorba de popa Man din Gherla. Minutul parlamentar, ce să-i spunem? Să-i amintim, poate, numai atât, că li era cam greu Ardealului să se *unească* mai 'nainte de a fi *desrobit*... Așa, s'a rezolvat problema?

D. Dragomirescu răspunde. — Bucurându-se de o gentilă ospitalitate la pagina patra a ziarului *Vitorul*, d. Mihail Dragomirescu răspunde notiței din *Țara Noastră*, prin care se aprecia, cam fără elogii, cuvântarea dumisale la adunarea generală a „Astrei”. D. Mihail Dragomirescu se apără într'un chip destul de original. Uită, pur și simplu, ce a vorbit...

Se înțelege, că în felul acesta nu mai e posibilă o discuție cu dumnealui. Catastrofalul critic o'ntoarce pe partea cealaltă și-și reneagă propriile sale păreri. Operație pe care o poate face, cu apreciazabilă ușurință, de vre-

me ce toată lumea știe, demult, ce destinație trebuie să se dea părerilor dlui Mihail Dragomirescu, unicul est et integral din Europa sud-estică. Iată pentru ce nu ne emoționăm nici noi, dacă faimosul maniac literar, care a inventat geniul poetului Talaz, declară dintr'odată pe d. Octavian Goga un scriitor... perimat.

Unica primejdie pentru gloria dlui Octavian Goga, aceea de a fi fost descoperit de d. Mihail Dragomirescu, prin urmare, a trecut. Să răsflăm ușurați, și să trecem mai departe...

Cărți noi și reviste periodice.

Am primit la redacție cel dintâi volum din lucrarea mai cuprinzătoare a dlui Eugen Lovinescu: *Istoria civilizației române moderne*, tratând prima din cele trei părți ale acesteia. Dl Eugen Lovinescu se ocupă în peste 250 pagini despre „Forțele revoluționare” cari au contribuit, de-alungul veacului trecut, la realizarea României de astăzi. Cartea a apărut în editura „Ancora”. Prețul ei: 50 lei.

— Numele dlui Zaharia Bârsan, simpatic, a apărut din nou în vitrina librăriilor pe coperta albă a două volume editate de „Cartea Românească”. Cel dintâi volum cuprinde *Poeziile* dlui Zaharia Bârsan; cel de-al doilea, două piese de teatru: *Se face ziudă* și *Poemul Uiierei*, la care se adaugă și „câteva versuri”. Asupra acestor evenimente de librărie, firește, vom reveni.

— A apărut numărul 4, anul IV, din *Gândirea*, cu proză de Gib. Mihăescu, versuri de G. M. Ivanov și Aron Cotruș, teatru de Lucian Blaga, cronici și note de dnii Cezar Petrescu, Tudor Vianu, Dan Rădulescu, etc. Cronica revistelor a fost încredințată dlui Al. Bădăuță.